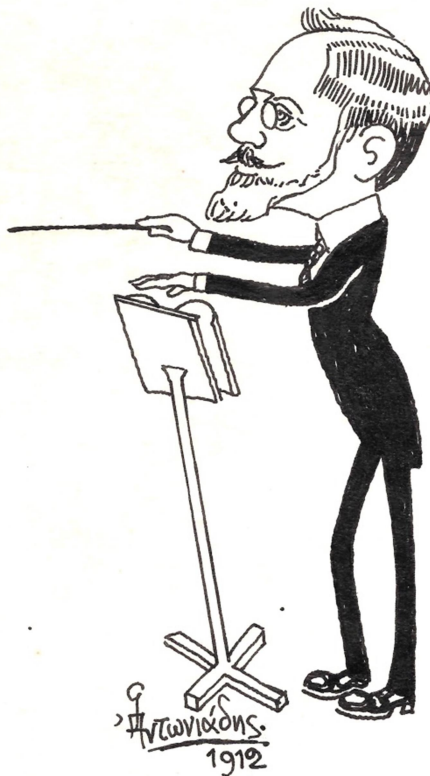

ΩΔΕΙΟΝ ΑΘΗΝΩΝ
ΕΡΕΥΝΑ

Διονύσιος Λαυράγκας
ένας πολυπράγμων μουσικός

Αφιέρωμα στον Διονύσιο Λαυράγκα με αφορμή την παραχώρηση του
Μουσικού Αρχείου του στο ΚΕΤΩΑ

Αίθουσα Άρης Γαρουφαλής

23-24 Μαΐου 2024

Πέμπτη 23 Μαΐου 2024

14.00-14.30: Χαιρετισμοί και έναρξη διημερίδας

«Ο συνθέτης και το Αρχείο του». Παρουσίαση του Μουσικού Αρχείου Δ. Λαυράγκα από την Έφορο του Ιστορικού Αρχείου και Διευθύντρια του ΚΕΤΩΑ κ. **Στέλλα Κουρμπανά**

Πρώτη συνεδρία (Συντονιστής: **Κώστας Καρδάμης**)

14.30-15.00: **Γεράσιμος Ζώρας - Μαίρη Δημάκη**: Ο Λαυράγκας και η Ιταλία. Τα ιταλικά λιμπρέτα *Due fratelli* και *Redentore* και η άγνωστη *Primavera*

15.00-15.30: **Κωνσταντίνος Σαμπάνης**: Αύγουστος 1891: Ο Δ. Λαυράγκας ως μαέστρος ιταλικού θιάσου όπερας στην Savona

15.30-16.00: **Γεράσιμος Μαρτίνης**: Ο Λαυράγκας, το *Πένταθλον* και οι Ολυμπιακοί Αγώνες του 1896

16.00-16.15 Διάλειμμα

Δεύτερη συνεδρία (Συντονιστής: **Πάνος Βλαγκόπουλος**)

16.15-16.45: **Κατερίνα Τσιούκρα**: Ο Λαυράγκας και το Ωδείο Αθηνών

16.45-17.15: **Ιωάννης Φούλιας**: Το θεωρητικό έργο του Διονυσίου Λαυράγκα: επισκόπηση, πηγές, αποτίμηση

17.15-17.45: **Κώστας Καρδάμης**: Ο Λαυράγκας και η *Μεγάλη Ελληνική Εγκυκλοπαίδεια*

17.45-18.00 Διάλειμμα

Τρίτη συνεδρία (Συντονιστής: **Αλέξανδρος Χαρκιολάκης**)

18.00-18.30: **Μυρτώ Οικονομίδου**: Καλλιτεχνικές συναντήσεις Λαυράγκα – Καλομοίρη. Συγκλήσεις κι αποκλίσεις

18.30-19.00: **Μανώλης Σειραγάκης - Εύη Νικήτα**: *Η Άσπρη Τρίχα*, μια οπερέτα του Λαυράγκα σε λιμπρέτο Ν. Λάσκαρη και Χ. Άννινου

19.00-19.30: **Γεωργία Κονδύλη**: Ο Διονύσιος Λαυράγκας και το Ελληνικό Μελόδραμα στη Σμύρνη

19.30-19.45 Διάλειμμα

20.00-20.30: **Νίκος Πουλάκης**: Ο Διονύσιος Λαυράγκας και η μουσική επένδυση στις πρώιμες ηχητικές ταινίες του ελληνικού κινηματογράφου

20.30: Προβολή της ταινίας *Ο Αγαπητικός της Βοσκοπούλας*

σε σκηνοθεσία **Δημήτρη Τσακίρη** και **Ηλία Παρασκευά** με μουσική του **Διονυσίου Λαυράγκα**.

Παραγωγή της Ολύμπια Φιλμς (1932). Πρωταγωνιστούν:

Δημήτρης Τσακίρης - Νίνα Αφεντάκη - Μάνος Κατράκης - Σοφία Δαμόγλου - Μιχάλης Βλαχόπουλος

* Σε συνεργασία με την Ταινιοθήκη της Ελλάδος

Θερμές ευχαριστίες στην κ. Δέσποινα Πλαγιανού για την εκχώρηση των δικαιωμάτων προβολής

Παρασκευή 24 Μαΐου 2024

Τέταρτη συνεδρία (Συντονίστρια: **Στέλλα Κουρμπανά**)

- 14.00-14.30: **Αλέξανδρος Χαρκιολάκης**: «Γόσων ετών κόποι, αγώνες, θυσίες δεν είναι δυνατόν να πάνε χαμένοι...». Η αυτοβιογραφία του Διονύσιου Λαυράγκα ως πηγή ιστορικής αλήθειας
- 14.30-15.00: **Παναγιώτης Δασκαλόπουλος**: Ο συνθέτης - ακροατής: Ο Διονύσιος Λαυράγκας γράφει στο *Ελεύθερον Βήμα*
- 15.00-15.30: **Μαρία Παχιστή**: Η υποδοχή της *Πρώτης Ελληνικής Σουΐτας* από τον Τύπο και τους κριτικούς της εποχής (1904)
- 15.30-16.00: **Γιάννης Τσελίκας**: Τα έργα του Λαυράγκα σε συναυλίες του Μεσοπολέμου

16.00-16.15 Διάλειμμα

Πέμπτη συνεδρία (Συντονιστής: **Ιωάννης Φούλιας**)

- 16.15-16.45: **Νίκος Μαλιάρας**: Επαναπροσεγγίζοντας τον προνεωτερικό χώρο της Ανατολικής Μεσογείου ως χωνευτήρι πολιτισμών. Η προσωπικότητα και η δράση του Διονυσίου Λαυράγκα και η όπερα *Φρόσω*
- 16.45-17.15: **Λαμπρογιάννης Πεφάνης**: Το 'ελληνικό στοιχείο' στην όπερα *Δύο Αδέλφια* του Διονυσίου Λαυράγκα
- 17.15-17.45: **Σπύρος Καραβιώτης**: Τα χορωδιακά τραγούδια του Διονυσίου Λαυράγκα
- 17.45-18.15: **Νικόλαος Βάλσαμος**: Ο Διονύσιος Λαυράγκας ως μέρος της τετράφωνης εκκλησιαστικής παράδοσης των Αθηνών

18.15-18.30 Διάλειμμα

18.30-20.00 Στρογγυλή τράπεζα

«Ο Λαυράγκας, το Ελληνικό Μελόδραμα και η Εθνική Λυρική Σκηνή»

Συντονιστής: **Νίκος Μαλιάρας**

Συμμετέχουν οι **Βύρων Φιδετζής - Νίκος Μαλιάρας - Μύρων Μιχαηλίδης - Νίκος Δοντάς**

20.00-20.30 Διάλειμμα

20.30 Συναυλία με έργα Λαυράγκα

Συμμετέχουν οι μουσικοί

Βάσια Αλάτη, υψίφωνος
Δημήτρης Γιάκας, πιάνο
Φραντς Σεστάνι, βιολί

ΠΕΡΙΛΗΨΕΙΣ-ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΑ

Γεράσιμος Ζώρας - Μαρία Δημάκη-Ζώρα, «Ο Λαυράγκας και η Ιταλία. Τα ιταλικά λιμπρέτα *Due fratelli* και *Redentore* και η άγνωστη *Primavera*»

Στη συγκεκριμένη εισήγηση θα προσπαθήσουμε να αναδείξουμε την ιταλομάθεια του Διονύσιου Λαυράγκα (1860-1941) και να διερευνήσουμε – με βάση τα Απομνημονεύματά του – τις ιταλικές πτυχές του έργου του, ξεκινώντας από τα παιδικά του χρόνια στο Αργοστόλι, όταν άρχισε να μαθαίνει την ιταλική γλώσσα, και εστιάζοντας στις σπουδές του στη Νεάπολη και στα κατοπινά του ταξίδια στην Ιταλία. Ακολούθως θα παρουσιάσουμε τα σωζόμενα στο Κέντρο Ερευνών και Τεκμηρίωσης του Ωδείου Αθηνών ιταλόγλωσσα έργα του, τα οποία πιστοποιούν την αγάπη του για τη συγκεκριμένη γλώσσα, αλλά και τη βαθιά γνώση της. Αυτά είναι οι όπερες *Due Fratelli* (σπαρτίτο στα ιταλικά και παρτιτούρα ορχήστρας στα ελληνικά) και *Il Redentore* (*Libretto italiano* και δίγλωσση *Partitura Orchestra*), καθώς και η χαμένη *Galatea*. Είναι ενδιαφέρον το γεγονός ότι ο Λαυράγκας για τη σύνθεσή της χρησιμοποίησε λιμπρέτο του Guidi, ο οποίος είχε βασιστεί στο ομότιτλο δράμα του Σπιριδώνα Βασιλειάδη, εμπνευσμένο από το δημοτικό τραγούδι της «Άπιστης γυναίκας». Στο ίδιο τραγούδι βασίστηκε και ο Λαυράγκας για να συγγράψει το λιμπρέτο των *Due Fratelli*. Από τη συνεξέταση των ελληνόγλωσσων και ιταλόγλωσσων κειμένων προκύπτει και η σειρά και ο λόγος που αυτά συγγράφηκαν και στις δύο γλώσσες. Επίσης θα αναφερθούμε στο παλαιότερο σωζόμενο και έως τώρα λανθάνον έργο του Λαυράγκα, την *Primavera*, *op. 15*, συνθεμένο κατά τη δεύτερη διαμονή του στη Νεάπολη, το 1890, και φυλασσόμενο στη Βιβλιοθήκη του Conservatorio San Pietro a Majella.

Ο **Γεράσιμος Ζώρας** είναι Καθηγητής με γνωστικό αντικείμενο στο Τμήμα Ιταλικής Γλώσσας και Φιλολογίας του Πανεπιστημίου Αθηνών. Έχει δημοσιεύσει είκοσι βιβλία και περισσότερα από τριακόσια άρθρα. Διευθύνει τα επιστημονικά περιοδικά *Rivista di Letteratura Comparata Italiana, Bizantina e Neoellenica*, Fabrizio Serra Editore, Pisa-Roma (από το 2017), *Επιστημονική Επετηρίς της Φιλοσοφικής Σχολής του Πανεπιστημίου Αθηνών* (από το 2019) και *Παρνασσός* (από το 2021). Έχει χρηματίσει τρεις φορές Πρόεδρος του Τμήματος Ιταλικής Γλώσσας και Φιλολογίας του Πανεπιστημίου Αθηνών (2012-2014, 2014-2016, 2018-2020) και, το Φθινόπωρο του 2023, διετέλεσε εντεταλμένος Κοσμήτωρ της Φιλοσοφικής Σχολής Αθηνών, ως ο αρχαιότερος Καθηγητής της. Διετέλεσε Πρόεδρος της Επιτροπής Κρατικών Βραβείων Λογοτεχνικής Μετάφρασης του Υπουργείου Πολιτισμού (2013 και 2014). Είναι Πρόεδρος της Εθνικής Εταιρείας των Ελλήνων Λογοτεχνών, Αντιπρόεδρος του Μουσικού και Δραματικού Συλλόγου Ωδείου Αθηνών, Αντιπρόεδρος του Φιλολογικού Συλλόγου Παρνασσός, Αντιπρόεδρος του Ιδρύματος Κωστή Παλαμά, Ισόβιο μέλος της Αρχαιολογικής Εταιρείας, Ξένος εταίρος της Accademia Arcadia της Ρώμης, Επίτιμο μέλος της Società Dantesca Italiana της Φλωρεντίας. Σε αναγνώριση του επιστημονικού έργου του, το 2002, του απονεμήθηκε από τον Πρόεδρο της Ιταλικής Δημοκρατίας Carlo Azeglio Ciampi το παράσημο του Cavaliere.

Η **Μαρία Δημάκη-Ζώρα** είναι Αναπληρώτρια Καθηγήτρια του Παιδαγωγικού Τμήματος Δημοτικής Εκπαίδευσης του Πανεπιστημίου Αθηνών και Διευθύντρια του Εργαστηρίου Τέχνης και Λόγου του ίδιου Τμήματος. Είναι πτυχιούχος του Τμήματος Φιλολογίας της Φιλοσοφικής Σχολής Αθηνών. Εκπόνησε τη διδακτορική διατριβή της στο ίδιο Τμήμα, ως υπότροφος του Ιδρύματος Κρατικών Υποτροφιών, με θέμα σχετικό με τη νεοελληνική δραματουργία και τον Σπιριδώνα Βασιλειάδη. Συμμετέχει σε διεθνή ερευνητικά προγράμματα και έχει λάβει μέρος σε ελληνικά και διεθνή συνέδρια. Έχει συγγράψει επιστημονικές μονογραφίες και επιστημονικά άρθρα σχετικά με τη νεοελληνική λογοτεχνία και δραματουργία και το θέατρο για ανήλικους θεατές. Είναι μέλος της «Επιτροπής Κρατικού Βραβείου Συγγραφής Θεατρικού έργου για παιδιά» του Υπουργείου Πολιτισμού, μέλος της Κριτικής Επιτροπής του Καλοκαιρινού Θεατρικού Διαγωνισμού του Φιλολογικού Συλλόγου Παρνασσός και επιστημονική υπεύθυνη της σειράς «Θέατρο για Παιδιά και Νέους» της Κάπα Εκδοτικής.

Κωνσταντίνος Σαμπάνης, «Αύγουστος 1891: ο Δ. Λαυράγκας ως μαέστρος ιταλικού θιάσου όπερας στην Savona»

Αμέσως μετά την λήξη των παραστάσεων της σαιζόν όπερας 1890-91 του Θεάτρου «Κέφαλος» του Αργοστολίου (αρχές Μαρτίου 1891), ο αποδεδειγμένα ικανός και ήδη έμπειρος στην προετοιμασία θιάσων όπερας Κεφαλονίτης maestro Διονύσιος Λαυράγκας μετέβη στο Μιλάνο, επιδιώκοντας αφ' ενός μεν να ενταχθεί επαγγελματικώς στην ιταλική «βιομηχανία» της όπερας, αφ' ετέρου δε να προωθήσει το δικό του μουσικό έργο. Τον Αύγουστο του 1891 προσελήφθη ως «maestro concertatore e direttore d'orchestra» του ιταλικού θιάσου όπερας που θα εμφανιζόταν για έναν μήνα στο θερινό «Politeama Garibaldi» της Savona και θα ανέβαζε δύο μόνο όπερες, τις γνωστές και δημοφιλείς *Norma* του Vincenzo Bellini και *Lucia di Lammermoor* του Gaetano Donizetti. Η παρουσία του Λαυράγκα στην Savona υπήρξε ολιγοήμερη, καθώς λίγο μετά την παρουσίαση της πρώτης παραγωγής (*Norma* στις 27.7/8.8.1891) διεκόπη η συνεργασία του με τον θεατρικό επιχειρηματία Carlo Muzio, ο οποίος τον αντικατέστησε με τον maestro Giulio Buzenac.

Ο **Κωνσταντίνος Σαμπάνης** γεννήθηκε στην Αθήνα και εργάζεται από 35ετίας ως Φιλολόγος στην Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση. Σπούδασε στο Τμήμα Ιστορίας και Αρχαιολογίας της Φιλοσοφικής Σχολής του Πανεπιστημίου Αθηνών. Ακολούθως, έλαβε Μεταπτυχιακό Δίπλωμα Ειδίκευσης στην Όπερα από το Τμήμα Θεατρικών Σπουδών της Φιλοσοφικής Σχολής του Πανεπιστημίου Αθηνών και το Τμήμα Μουσικών Σπουδών του Ιονίου Πανεπιστημίου, καθώς και Διδακτορικό Δίπλωμα στην Ιστορική Μουσικολογία από το Τμήμα Μουσικών Σπουδών του Ιονίου Πανεπιστημίου με το θέμα *Η όπερα στην Αθήνα κατά την οθωνική περίοδο (1833-1862) μέσα από τα δημοσιεύματα του Τύπου και τους περιηγητές της εποχής*. Ασχολείται ειδικώς με την εισαγωγή, την υποδοχή και την εδραίωση της όπερας στα θέατρα του ελληνόφωνου χώρου κατά τον 19^ο και τις αρχές του 20^{ού} αιώνα. Έχει δημοσιεύσει σχετικές μελέτες, ενώ παράλληλως έχει λάβει μέρος σε ελληνικά και διεθνή συνέδρια, τα οποία άπτονταν ζητημάτων που ενέπιπταν στον κύκλο της ειδίκευσης και των ενδιαφερόντων του.

Γεράσιμος Μαρτίνης, «Ο Λαυράγκας, το Πένταθλον και οι Ολυμπιακοί Αγώνες του 1896»

Η έρευνα γύρω από τους Ολυμπιακούς Αγώνες του 1896 στην Αθήνα, σπανίως εστιάζει στις καλλιτεχνικές εκδηλώσεις που τους πλαισίωσαν. Ακόμη όμως και όταν αυτό γίνεται για το μουσικό σκέλος των εν λόγω εκδηλώσεων, το ενδιαφέρον συνήθως μονοπωλείται από τα του *Ολυμπιακού Ύμνου* των Σπύρου Σαμάρα και Κωστή Παλαμά. Η παρούσα ημερίδα αποτελεί μία ευκαιρία για μία πρώτη ερευνητική ματιά στη συμμετοχή του Διονύσιου Λαυράγκα στις εκδηλώσεις των πρώτων σύγχρονων Ολυμπιακών Αγώνων. Πυρήνας της προσέγγισης αυτής θα είναι η γενική περιγραφή του έργου *Πένταθλον* που ο Λαυράγκας συνέθεσε ειδικά για την περίπτωση, με αναφορές και στα σχετικά διαθέσιμα τεκμήρια.

Ο **Γεράσιμος Μαρτίνης** γεννήθηκε στην Κέρκυρα το 1988. Είναι υποψήφιος διδάκτορας του Τμήματος Μουσικών Σπουδών του Ιονίου Πανεπιστημίου στην Ιστορική Μουσικολογία. Είναι κάτοχος μεταπτυχιακών τίτλων σπουδών του Τμήματος αυτού, καθώς και του Τμήματος Ιστορίας του Ιονίου Πανεπιστημίου. Ανακοινώσεις του έχουν παρουσιαστεί σε επιστημονικά συνέδρια στην Ελλάδα και το εξωτερικό, ενώ κείμενά του έχουν δημοσιευτεί σε εφημερίδες και περιοδικά μουσικολογικού και ιστορικού περιεχομένου. Ως μουσικολόγος έχει συνεργαστεί με φορείς όπως το Ιόνιο Πανεπιστήμιο, το Μέγαρο Μουσικής Αθηνών, την Περιφέρεια Ιονίων Νήσων κ.ά. Διδάσκει στο Ωδείο Κερκύρας και είναι Υπεύθυνος του Αρχείου της Φιλαρμονικής Εταιρίας «Μάντζαρος».

Κατερίνα Τσιούκρα, «Ο Διονύσιος Λαυράγκας και το Ωδείο Αθηνών»

Η σταδιακή μελέτη και ανακάλυψη του έργου του Κεφαλονίτη μουσουργού Διονύσιου Λαυράγκα από Έλληνες μουσικολόγους, μαέστρους και μελετητές, αποτελεί σήμερα μία συνεχιζόμενη προσπάθεια ανάδειξης ενός συνθέτη και μαέστρου. Ο αναμφίβολα «πολυπράγμων» Λαυράγκας την εποχή που θεμελιώνει ένα από τα σημαντικότερα έργα της ζωής του το μνημειώδες Ελληνικό Μελόδραμα, ανέλαβε έναν επιπλέον ρόλο, αυτόν του διδάσκοντος στο

Ωδείο Αθηνών. Στην ανακοίνωση αυτή θα φωτιστούν οι συνθήκες κατά τις οποίες ο Λαυράγκας ξεκίνησε το διδακτικό του έργο, οι αρμοδιότητές του στο Ωδείο Αθηνών, οι μαθητές, η πρόσληψη του έργου εντός του Μουσικού και Δραματικού Συλλόγου και τελικά η λύση της συνεργασίας του με τον φορέα, που σήμερα φιλοξενεί το Μουσικό του Αρχείο.

Η **Κατερίνα Τσιούκρα** αποφοίτησε από το Τμήμα Μουσικών Σπουδών του Ιονίου Πανεπιστημίου με ειδίκευση στη μουσικολογία και είναι υποψήφια διδάκτορας στο ίδιο τμήμα. Τα ερευνητικά της ενδιαφέροντα στρέφονται, κατά κύριο λόγο, στον ελληνικό μουσικό μοντερνισμό της μεταπολεμικής περιόδου. Από το 2022 εργάζεται στο Ωδείο Αθηνών στη θέση της Υπεύθυνης Επικοινωνίας. Είναι υπότροφος του Ιδρύματος Ωνάση.

Ιωάννης Φούλιας: «Το θεωρητικό έργο του Διονυσίου Λαυράγκα: επισκόπηση, πηγές, αποτίμηση»

Ανάμεσα στα σωζόμενα τεκμήρια της πολυσχιδούς δημιουργικής δραστηριότητας του Διονυσίου Λαυράγκα περιλαμβάνονται ορισμένες από τις παλαιότερες εκδόσεις μουσικοθεωρητικών εγχειριδίων στην ελληνική γλώσσα. Πρόκειται, συγκεκριμένα, για τρία βιβλία, εκ των οποίων τα δύο πρώτα αφιερώνονται αποκλειστικά στην στοιχειώδη θεωρία της μουσικής και την μελέτη της αρμονίας, αντίστοιχα, ενώ το τελευταίο τιτλοφορείται *Εγκόλπιον Μουσικής Τέχνης* και συνοψίζει το σύνολο των θεωρητικών αντικειμένων που παρέχονται στο πλαίσιο της ωδειακής μουσικής εκπαίδευσης, από την Θεωρία και την Αρμονία μέχρι την Αντίστιξη και την Φούγκα, την Οργανολογία και την Ενορχήστρωση, με αναφορές επίσης στην Μορφολογία, την Ιστορία της μουσικής και την μουσική Ορολογία. Στην παρούσα συμβολή εξετάζονται ο χρόνος κυκλοφορίας αυτών των βιβλίων και οι πιθανές διασυνδέσεις τους με την παράλληλη διδακτική δραστηριότητα αλλά και την εκάστοτε πρόθεση του συντάκτη τους, και διερευνάται το περιεχόμενό τους συγκριτικά – κατά το δυνατόν – αλλά και σε συνάρτηση ιδίως με τις πηγές που ο συγγραφέας αξιοποίησε κατά περίπτωση καθώς και την συναφή θεωρητική και πρακτική του κατάρτιση, προκειμένου δι’ όλων αυτών των δεδομένων να καταστεί εφικτή μια πρώτη συνολική αποτίμηση του θεωρητικού έργου του Λαυράγκα έναν περίπου αιώνα μετά.

Ο **Ιωάννης Φούλιας** είναι Καθηγητής «Συστηματικής Μουσικολογίας. Θεωρίας της Μουσικής (18^{ου}-19^{ου} αιώνας)» στο Τμήμα Μουσικών Σπουδών του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών (προσωπική ιστοσελίδα: <http://users.uoa.gr/~foulias>). Γεννήθηκε στην Αθήνα το 1976. Πραγματοποίησε μουσικές σπουδές στο Δημοτικό Ωδείο Καλαμάτας (πτυχία Αρμονίας, Αντίστιξως, Φούγκας και Πιάνου, 1994-1998) και σπούδασε Μουσικολογία στο Τμήμα Μουσικών Σπουδών του Πανεπιστημίου Αθηνών (πτυχίο το 1999 και διδακτορικό δίπλωμα το 2005, με διατριβή για τα *Αργά μέρη σε μορφές σονάτας στην κλασική περίοδο*). Είναι μέλος της Συντακτικής και της Επιστημονικής Επιτροπής του περιοδικού *Πολυφωνία*, καθώς και ιδρυτικό μέλος και Γενικός Γραμματέας της Ελληνικής Μουσικολογικής Εταιρείας. Έχει επίσης διατελέσει μέλος της Συντακτικής και της Επιστημονικής Επιτροπής του περιοδικού *Μουσικολογία*, έχει συμμετάσχει στο διεθνές ερευνητικό πρόγραμμα RIPM, σε επιστημονικές ημερίδες και διεθνή συνέδρια, ενώ παράλληλα έχει δημοσιεύσει δεκάδες πρωτότυπα άρθρα, καθώς και μεταφράσεις βιβλίων (των R. Wagner, K. Φλώρου και N. Cook) αλλά και μικρότερων μελετών. Από τον εκδοτικό οίκο «Παπαρηγορίου – Νάκας» κυκλοφορούν οι μονογραφίες του *Οι δύο σονάτες για πιάνο του Δημήτρη Μητρόπουλου: Από τον ύστερο ρομαντισμό στην Εθνική Σχολή Μουσικής* (2011) και *Οι συμφωνίες κατά τις οβιδιανές Μεταμορφώσεις του Carl Ditters von Dittersdorf: Συμβολή στην αποκατάσταση ενός έργου-σταθμού στην ιστορία της προγραμματικής μουσικής* (2015), ενώ το εγχειρίδιό του *Στοιχεία μουσικής ανάλυσης: Αρμονικό λεξιλόγιο, γλωσσάριο μουσικών όρων και οδηγίες συγγραφής εργασιών* (2021) έχει συμπεριληφθεί στις Ανοικτές Ακαδημαϊκές Εκδόσεις «Κάλλιπος» (2022). Τα ερευνητικά του ενδιαφέροντα εμπίπτουν στα ακόλουθα πεδία: θεωρία των μουσικών μορφών (από τον 18^ο έως τον 21^ο αιώνα), εξελικτική θεώρηση ειδών και μορφών της ενόργανης μουσικής στο μπαρόκ, τον κλασικισμό και τον ρομαντισμό, μορφολογία και μουσική ανάλυση.

Κώστας Καρδάμης: Ο Διονύσιος Λαυράγκας και η Μεγάλη Ελληνική Εγκυκλοπαίδεια

Μια από τις λιγότερο γνωστές δραστηριότητες του Διονύσιου Λαυράγκα είναι και η συνεργασία του με το τιτάνιο εκδοτικό εγχείρημα της *Μεγάλης Ελληνικής Εγκυκλοπαίδειας*, για το οποίο ο Λαυράγκας ανέλαβε, αν και για βραχύ χρονικό διάστημα, τη διεύθυνση του Τμήματος Μουσικής της έκδοσης, δίνοντας από τη θέση αυτή τον 'ιδιαίτερο τόνο' του και συγγράφοντας ορισμένα χαρακτηριστικά λήμματα. Η παρουσίαση θα επιχειρήσει να αναδείξει κάποια από αυτά, συνδέοντάς τα τόσο με τις προτεραιότητες του συνθέτη, όσο και με τις αντίστοιχες επιλογές ενός εξίσου σημαντικού παράλληλου εκδοτικού άθλου, του *Εγκυκλοπαιδικού Λεξικού* του Κωνσταντίνου Ελευθερουδάκη.

Ο **Κώστας Καρδάμης** είναι μουσικολόγος και υπηρετεί ως Αναπληρωτής Καθηγητής στο Τμήμα Μουσικών Σπουδών του Ιονίου Πανεπιστημίου με γνωστικό αντικείμενο την Ιστορία της Νεοελληνικής Μουσικής. Οι ερευνητικές δραστηριότητές του αφορούν στη μουσική της Ελλάδας των νεωτέρων χρόνων, καθώς και στην όπερα και το μουσικό θέατρο. Στα ερευνητικά ενδιαφέροντά του συμπεριλαμβάνονται, επίσης, η μουσική για σύνολα πνευστών, η όπερα και η διάδραση μουσικής, κοινωνίας και πολιτικής. Είναι διευθυντής του Εργαστηρίου Ελληνικής Μουσικής του Τμήματος Μουσικών Σπουδών, μέλος της συντακτικής ομάδας του περιοδικού *Νέος Μουσικός Ελληνομνήμων* και της ελληνικής επιτροπής της RILM. Από το 2003 έχει αναλάβει την επιμέλεια του Αρχείου και του Μουσείου της Φιλαρμονικής Εταιρείας Κερκύρας.

Μυρτώ Οικονομίδου, «Καλλιτεχνικές συναντήσεις Λαυράγκα - Καλομοίρης. Συγκλήσεις κι αποκλίσεις».

Διονύσιος Λαυράγκας (Αργοστόλι 1860 - Αθήνα 1941) και Μανώλης Καλομοίρης (Σμύρνη 1883 - Αθήνα 1962). Σεβαστές και πολυσχιδείς προσωπικότητες δύο διαφορετικών γενεών, σκαπανείς της ελληνικής μουσικής, όσο κι αν πορεύτηκαν συχνά σε διαφορετικούς αισθητικούς δρόμους, οι στόχοι τους υπήρξαν συχνά κοινοί: δημιουργία ελληνικής μουσικής, προώθηση ποιοτικής μουσικής, εκπαίδευση των νέων και ίδρυση μουσικών φορέων και συνδικάτων του μουσικού κλάδου. Και οι δύο δραστηριοποιήθηκαν στον χώρο της σύνθεσης, της εκπαίδευσης, της συγγραφής μουσικών παιδαγωγικών συγγραμμάτων, στην αρθρογραφία και την ίδρυση λυρικών θιάσων και σωματείων. Βιώνοντας μεγάλες δυσκολίες, οι δρόμοι τους συναντήθηκαν συχνά, είτε για βιοποριστικούς λόγους, είτε για την επίτευξη των κοινών στόχων. Ο Καλομοίρης επέλεξε τον Λαυράγκα ως συνιδρυτή και συνεργάτη του στο Ελληνικό, και αργότερα, το Εθνικό Ωδείο. Μαζί σε όλες τις προσπάθειες ίδρυσης σωματείου για τους Έλληνες συνθέτες, είναι γνωστή κυρίως η επιστολή-πρόσκληση προς τους συναδέλφους που συνέταξαν το 1931 και φέρει τις υπογραφές τους. Συμβάλλοντας ο καθένας ξεχωριστά τα μέγιστα στη δημιουργία μελοδραματικών έργων και ιδιωτικών θιάσων, υπήρξαν ένθερμοι υπέρμαχοι της δημιουργίας κρατικού λυρικού θεάτρου. Η παρούσα ανακοίνωση στοχεύει σε μια πρώτη σκιαγράφηση των τομέων που έφεραν κοντά τους δύο άνδρες, αλλά και την επισήμανση διαφορών, όπως αυτές διαφαίνονται και εκφράζονται από τους ίδιους ανά περιόδους. Ελλείψει μεταξύ τους αλληλογραφίας, ως πηγές αναφοράς χρησιμοποιήθηκαν άρθρα δικά τους και τρίτων, κείμενα, προγράμματα, ετήσιες εκθέσεις ωδείων και άλλα ποικίλα τεκμήρια.

Η **Μυρτώ Οικονομίδου** είναι απόφοιτος του Τμήματος Μουσικών Σπουδών του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης και υποψήφια διδάκτωρ στο αντίστοιχο τμήμα του Εθνικού Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών. Ειδικεύεται κυρίως στην Ελληνική Εθνική Σχολή, παρουσιάζοντας σειρά ομιλιών και ανακοινώσεων. Επί 26 συναπτά έτη υπήρξε υπεύθυνη του Αρχείου του Συλλόγου «Μανώλης Καλομοίρης». Από το 2021 εργάζεται στη Μεγάλη Μουσική Βιβλιοθήκη «Λίλιαν Βουδούρη». Συνεργάζεται με οργανισμούς (Μέγαρο Μουσικής Αθηνών, Εθνική Λυρική Σκηνή, Φεστιβάλ «Μανώλης Καλομοίρης» κ.ά.), αναλαμβάνοντας τη μουσικολογική επιμέλεια εντύπων, συγγραφή κειμένων και λημμάτων (διαδικτυακή έκδοση του *New Grove Dictionary*). Δίδαξε στο πρόγραμμα του ΚΕΔΙΒΙΜ του Πανεπιστημίου Αιγαίου «Σημαντικοί σταθμοί στην Ιστορία της Ελληνικής Μουσικής από την αρχαιότητα μέχρι τους νεότερους χρόνους». Είναι μέλος της Ελληνικής Μουσικολογικής Εταιρείας και του Ελληνικού Παραρτήματος της IAML από την ίδρυσή του, στο οποίο έχει διατελέσει Γ. Γραμματέας του Διοικητικού Συμβουλίου (2019-2021), ενώ από το 2022 διατελεί Πρόεδρός του.

Μανώλης Σειραγάκης - Εύη Νικήτα, «Ο Διονύσιος Λαυράγκας και η Οπερέτα».

Η σύνδεση του Διονύσιου Λαυράγκα με το «Ελληνικό Μελόδραμα» και ως θεσμό και ως θίασο γίνεται συνήθως αυτόματα λόγω του κομβικού του ρόλου στην εδραίωση της όπερας στην Ελλάδα στην αυγή του 20^{ου} αιώνα, όσο και λόγω της αξιοσημείωτης δράσης του ηρωικού θιάσου στην Ανατολική Μεσόγειο την ίδια περίοδο. Παραγνωρίζεται όμως η ανάλογη, καθόλου αμελητέα, σχέση του Λαυράγκα με το είδος της οπερέτας και της κωμικής μούσας γενικότερα, την οποία φιλοδοξούμε να παρουσιάσουμε εδώ. Σε μια κρίσιμη στιγμή για την εξέλιξη της ελληνικής οπερέτας, ο Λαυράγκας ασχολήθηκε εντατικά μαζί της γράφοντας τρία έργα μέσα σε δυο χρόνια (*Άσπρη Τρίχα* 1917, *Σπóρτινκ Κλουμπ* 1917, *Διπλή Φωτιά* 1918). Ακόμα και η σύνθεση της δραματικής οπερέτας *Ένα παραμύθι* (1930, σε λιμπρέτο Δημήτρη Μπόγρη) ή της κωμικής όπερας *Φακανάπας* στα μέσα της δεκαετίας του 1930 δείχνει ότι ο Λαυράγκας παρακολουθεί αρκετά στενά τις εξελίξεις στην ελληνική οπερέτα και συμμετέχει στην απόπειρα που γίνεται την συγκεκριμένη χρονική στιγμή (ενόψει προφανώς και των πολύχρονων ζυμώσεων για τη δημιουργία Εθνικής Λυρικής Σκηνής) να δοθεί 'σοβαρότερος' χαρακτήρας στην ελληνική οπερέτα και να παρακαμφθεί η ηγεμονία των δίσκουρων του είδους, Σακελλαρίδη και Χατζηαποστόλου. Φαίνεται δηλαδή να προσπαθεί να πάρει ενός είδους 'ρεβάνς', αφού οι τρεις τουλάχιστον οπερετικές απόπειρές του στα τέλη της δεκαετίας του 1910 λειτούργησαν περίπου σαν συνδυαστικός κρίκος, σαν γέφυρα, για να περάσουμε από τις φιλόδοξες – τουλάχιστον στα μάτια των συμπατριωτών του – οπερέτες του Σαμάρα στις υποτιθέμενα απλούστερες και αναμφισβήτητα εμπορικά πιο επιτυχημένες των Σακελλαρίδη-Χατζηαποστόλου, οι οποίες κυριάρχησαν απόλυτα στις προτιμήσεις του κοινού.

Ο **Μανώλης Σειραγάκης** είναι σκηνοθέτης, ηθοποιός και Επίκουρος Καθηγητής Θεατρολογίας στο Πανεπιστήμιο Κρήτης. Έχει παίξει στο Ανοιχτό Θέατρο του Γιώργου Μιχαηλίδη, στο Εθνικό Θέατρο, στο Θεσσαλικό Θέατρο, στο ΔΗΠΕΘΕ Κρήτης και στις Χοροορίες της Σοφίας Σπυράτου. Συνεργάτης στο *Grove Music Online* και στο *Oxford History of Jazz in Europe* εξασφάλισε το αρχείο του περιοδικού *Θέατρο* για τη βιβλιοθήκη του Πανεπιστημίου Κρήτης όπου ψηφιοποιήθηκε: <https://ejournals.lib.uoc.gr/index.php/theatre>. Σε πανελλήνια πρώτη σκηνοθέτησε τα έργα *Κωμωδία, τραγωδία μονόπρακτη* του Νίκου Καζαντζάκη, *Στα Όρια* της Σούζαν Γκλάσπελ και *Μίμος* του Παντελή Πρεβελάκη. Έχει οργανώσει συνέδρια για την Ελληνική Οπερέτα, την Αθηναϊκή Επιθεώρηση, τη Μουσική στο Αρχαίο Δράμα και πρόσφατα τη διημερίδα με θέμα «Ο Παντελής Πρεβελάκης και το Θέατρο». Έχει εκδώσει τα βιβλία *Το ελαφρό μουσικό θέατρο στη μεσοπολεμική Αθήνα 1922-1940* (δύο τόμοι, 2009) και *Ναπολέον Λαμπελέτ, Ένας ανέστιος κοσμοπολίτης: συμβολή στην καταγραφή της θεατρικής του δράσης* (2014), ενώ αναμένεται η μονογραφία του *Ο Κωνσταντίνος Χρηστομάνος ως σκηνοθέτης αρχαίου δράματος*. Είναι επιστημονικός υπεύθυνος στα προγράμματα για την Ψηφιοποίηση του Αρχείου Γιώργου Αμαργιανάκη (<https://amargianakis-archive.lib.uoc.gr>, Ριζιτικού τραγουδιού Γιάννη Μάντακα σε συνεργασία με το Ιστορικό Αρχείο Κρήτης και ΑΠΟ.ΔΗΜΟΣ στο πλαίσιο δράσης του σωματείου Αντίβαρο. Στο Ρέθυμνο διευθύνει, από το 2016, το Φεστιβάλ θεάτρου Αντίβαρο, το μεγαλύτερο χειμερινό θεατρικό φεστιβάλ στην Κρήτη.

Η **Εύη Νικήτα** είναι απόφοιτος του Τμήματος Φιλολογίας του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης (2008). Κατέχει πτυχίο και δίπλωμα πιάνου από το Κρατικό Ωδείο Θεσσαλονίκης (2011, Άριστα). Συνέχισε τις σπουδές της στη Γαλλία, όπου απέκτησε μεταπτυχιακά από τα Πανεπιστήμια της Σορβόνης και του Μονπελιέ (2013, Άριστα). Τον Δεκέμβριο 2022 υποστήριξε τη διδακτορική της διατριβή με τίτλο *Λιμπρέτα ελληνικής και γαλλικής Οπερέτας στον Μεσοπόλεμο* (Άριστα παμψηφεί). Στο πλαίσιο της ερευνητικής της δραστηριότητας πραγματοποίησε την ψηφιοποίηση του αρχείου του θεατρικού συγγραφέα Δημήτρη Γιαννουκάκη, ενώ έφερε στο φως πρωτογενείς πηγές, λιμπρέτα ελληνικής οπερέτας, που παρέμεναν άγνωστα για τον ερευνητή (127 έργα). Συμμετείχε σε συνέδρια και ημερίδες στην Ελλάδα και σε διεθνή συνέδρια για το μουσικό θέατρο σε διοργάνωση του κέντρου Centro Studi Opera Omnia Luigi Boccherini στη Λούκα (2015, με θέμα την Αρχαιότητα στην Οπερέτα σε συνεργασία με τον επόπτη της, επίκουρο καθηγητή Μ. Σειραγάκη) και στη Βενετία (με θέμα τη Γυναίκα στην Οπερέτα, 2022).

Γεωργία Κονδύλη, «Ο Λαυράγκας και το Ελληνικό Μελόδραμα στη Σμύρνη»

Ο Διονύσιος Λαυράγκας υπήρξε μεγάλη μορφή της ελληνικής μουσικής. Γεννημένος το 1860 στο Αργοστόλι της Κεφαλονιάς πήρε τις πρώτες του μουσικές γνώσεις στη γενέτειρά του και αργότερα στην Ιταλία και το Παρίσι. Έπειτα από προσπάθειες δημιούργησε το γνωστό «Ελληνικό Μελόδραμα» (1900-1938), έναν μελοδραματικό θίασο, που θεωρείται ο πρόδρομος της μετέπειτα Εθνικής Λυρικής Σκηνής, η οποία ιδρύθηκε επί Μεταξά, το 1939. Ο Λαυράγκας με το «Ελληνικό Μελόδραμα» περιόδευσε και εκτός Ελλάδας στις ελληνικές παροικίες της Κωνσταντινούπολης, της Οδησού, της Σμύρνης, της Αιγύπτου και της Ρουμανίας. Ο συνθέτης ανέπτυξε μια ιδιαίτερη σχέση με την πόλη της Σμύρνης την οποία και επισκέφθηκε συχνά από τις αρχές του 20^{ου} αιώνα μέχρι το 1922. Η Σμύρνη κατά τον 19^ο αιώνα και πριν το 1922 ήταν το πιο σημαντικό λιμάνι στην Ανατολή και κέντρο της οικονομικής και κοινωνικής ζωής. Παράλληλα, εκτός από εμπορικό κέντρο, ήταν μια πόλη όπου διαφορετικές εθνικότητες, πολιτισμοί και θρησκείες συμβίωναν αρμονικά. Αυτή η ιδιαίτερη σύνθεση είχε συνέπειες στον πολιτιστικό τομέα της πόλης με αποτέλεσμα μια πλούσια καλλιτεχνική ζωή επηρεασμένη από την Ανατολή και τη Δύση. Είναι σημαντικό να αναφερθεί ότι αυτή την πόλη ζωντανεύει ο συνθέτης το 1938 στην όπερά του *Φρόσω*, όπου η παλιά κοινωνία της πόλης και το πλήθος των ακουσμάτων της, αμανέδες, άριες, ελληνικά, αρμένικα, ιταλικά, γαλλικά, εβραϊκά, τούρκικα και αραβικά τραγούδια, αναβιώνουν στο έργο. Η παρούσα εισήγηση αποτελεί αποτέλεσμα μιας ευρύτερης έρευνας που επικεντρώνεται στο μουσικό θέατρο στη Σμύρνη και εστιάζει στις επισκέψεις του «Ελληνικού Μελοδράματος» στην πόλη της Σμύρνης.

Η Γεωργία Κονδύλη γεννήθηκε στην Πάτρα, όπου ξεκίνησε τη μουσική της εκπαίδευση, Αποφοίτησε από το Τμήμα Μουσικών Σπουδών του Ιόνιου Πανεπιστημίου και με υποτροφία του Ιδρύματος «Παν.& Έφης Μιχελή» συνέχισε τις Σπουδές της στο Université Paris 8 της Γαλλίας και απέκτησε τον μεταπτυχιακό τίτλο στην Αισθητική της Μουσικής. Είναι διδάκτωρ μουσικολογίας του Πανεπιστημίου της Τουρ και η διδακτορική της διατριβή, με θέμα «La perméabilité des genres lyriques à la fin du XVIIIe siècle: *Les Danaïdes* d'Antonio Salieri (1784)» έχει εκδοθεί στα γαλλικά. Είναι κάτοχος πτυχίου Αρμονίας & Πτυχίου πιάνου. Δίδαξε τα αντικείμενα του Μουσικού Θεάτρου και του Μιούζικαλ στο Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου και το αντικείμενο του Λυρικού Θεάτρου στο Πανεπιστήμιο Πατρών. Ήταν επίσης διδάσκουσα στο Τμήμα Μουσικής Τεχνολογίας και Ακουστικής του ΕΛΜΕΠΑ στο Ρέθυμνο. Έχει δημοσιεύσει άρθρα σε ελληνικά και ξένα επιστημονικά περιοδικά. Συμμετείχε με εισηγήσεις με θέμα το μουσικό θέατρο (όπερα, οπερέττα, μιούζικαλ) σε διεθνή και εθνικά σε συνέδρια. Από το 2012 διεξάγει έρευνα με θέμα το μουσικό θέατρο στη Σμύρνη πριν το 1922, η οποία έχει αποδώσει πολλά επιστημονικά άρθρα και εισηγήσεις σε συνέδρια στην Ελλάδα και στο εξωτερικό. Το 2023 συμμετείχε στο ερευνητικό πρόγραμμα του εργαστηρίου Θεατρολογίας/Μουσικολογίας του τμήματος Φιλολογίας του Πανεπιστημίου Κρήτης για το Αρχείο του Γιώργου Αμαργιανάκη (<https://amargianakis-archive.lib.uoc.gr/>). Από το 2022 είναι υποδιευθύντρια στο 5^ο Γυμνάσιο Ρεθύμνου ενώ έχει διδάξει και στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση και στην εκπαίδευση ενηλίκων.

Νίκος Πουλάκης, «Ο Διονύσιος Λαυράγκας και η μουσική επένδυση στις πρώιμες ηχητικές ταινίες του ελληνικού κινηματογράφου»

Στις αρχές της δεκαετίας του 1930, ο ηχητικός κινηματογράφος υπερισχύει πλέον του βωβού ολοκληρωτικά. Οι πρώτες ελληνικές ηχητικές ταινίες, παρά τις όποιες μεταξύ τους διαφορές, μοιράζονται ένα στοιχειώδες χαρακτηριστικό: το περιεχόμενό τους βασίζεται σε θεματικές που συνδέονται με τον ελληνικό πολιτισμό, όπως αυτός γινόταν αντιληπτός στο πλαίσιο της μεσοπολεμικής αστικής μοντερνικότητας, φέρνοντας κοντά τις κινούμενες εικόνες με τον ήχο υπό τη μορφή άλλοτε της ανθρώπινης ομιλίας και άλλοτε της μουσικής επένδυσης, ως αποτέλεσμα της ανάπτυξης νέων τεχνολογιών στον κινηματογράφο και της συνακόλουθης παγκόσμιας εξάπλωσής τους. Ως χαρακτηριστικό παράδειγμα λειτουργίας της μουσικής στα βουκολικά ιστορικά έργα του πρώιμου ηχητικού ελληνικού κινηματογράφου, η παρουσίαση θα αναδείξει τη μουσική επένδυση του Διονύσιου Λαυράγκα για την ταινία *Ο Αγαπητικός της Βοσκοπούλας* (1932) της Ολυμπία Φιλμ, σε σκηνοθεσία του Ηλία Παρασκευά και σενάριο του Δημήτρη Τσακίρη, που βασίστηκε στο ομώνυμο θεατρικό έργο του Δημητρίου Κορομηλά. Παρότι γυρίστηκε στην Ελλάδα, το ντουμπλάρισμα της ταινίας έγινε στο εξωτερικό με χρήση της

τεχνολογίας *sound-on-film* της εταιρείας Movietone, όπου ο ήχος αποτυπώνονταν οπτικά συγχρονισμένος με τις κινούμενες εικόνες στο σελιλόιντ (και όχι πια σε δίσκο γραμμοφώνου). Το φιλικό ηχοτοπίο της πρώτης «πραγματικά ομιλούσας και άδουσας» ελληνικής ταινίας, όπως εξυμνήθηκε από πολλούς, αποκαλύπτει ενδιαφέροντα στοιχεία για την περίοδο της μετάβασης του ελληνικού κινηματογράφου από τη βωβή στη νέα (ηχητική) πραγματικότητα. Τόσο η μουσική επένδυση του Λαυράγκα για την ταινία όσο και η εν γένει ηχητική πλαισίωσή της προσπαθούν να ισορροπήσουν ανάμεσα στην ηθολογική ελληνοκεντρική προσέγγιση, από τη μία πλευρά, και στη μαζική/δημοφιλή διαπολιτισμική προοπτική του μέσου, από την άλλη, διαμορφώνοντας εν τέλει ένα αμφίσημο πεδίο καλλιτεχνικής έκφρασης που συνδέεται προφανώς με τη γενικότερη τάση των καιρών για αναζήτηση και επαναπροσδιορισμό της «ελληνικότητας» υπό το πρίσμα της μοντέρνας – για την εποχή εκείνη – αισθητικής.

Ο **Νίκος Πουλάκης** σπούδασε ακορντεόν, πιάνο, ανώτερα θεωρητικά και μουσικολογία. Είναι διπλωματούχος σύνθεσης, διδάκτορας (εθνομουσικολογίας του κινηματογράφου και μέλος ΕΔΠΙ στο Εργαστήριο Εθνομουσικολογίας και Πολιτισμικής Ανθρωπολογίας του Τμήματος Μουσικών Σπουδών του ΕΚΠΑ, όπου διδάσκει εθνογραφικό φιλμ, κινηματογραφική μουσική, εφαρμοσμένη εθνομουσικολογία και ανθρωπολογία των οπτικοακουστικών μέσων. Επίσης, είναι μέλος ΣΕΠ στο Πρόγραμμα του ΕΑΠ «Σπουδές στον Ελληνικό Πολιτισμό», καθώς και Επισκέπτης Καθηγητής στο Τμήμα Ψηφιακών Τεχνών και Κινηματογράφου του ΕΚΠΑ. Από τις εκδόσεις Ορφέως κυκλοφορούν τα βιβλία του *Μουσικολογία και Κινηματογράφος: Κριτικές Προσεγγίσεις στη Μουσική των Σύγχρονων Ελληνικών Ταινιών* και *Μουσική από το Οπτικό Θέατρο και τον Βωβό Κινηματογράφο*, ενώ οι εκδόσεις Κάλλιπος – Ανοικτά Ακαδημαϊκά Συγγράμματα δημοσίευσαν πρόσφατα τον τόμο *Μουσικές του Κόσμου: Ηχοτοπία, Ταυτότητες και Πρακτικές* σε δική του επιμέλεια.

Αλέξανδρος Χαρκιολάκης, «Τόσων ετών κόποι, αγώνες, θυσίες δεν είναι δυνατόν να πάνε χαμένοι...».
Η αυτοβιογραφία του Διονυσίου Λαυράγκα ως πηγή ιστορικής αλήθειας»

Πόση ιστορική αλήθεια μπορεί να κρύβει ένα αυτοαναφορικό κείμενο; Αυτό θα προσπαθήσω να διερευνήσω σ' αυτή την ανακοίνωση με οδηγό την αυτοβιογραφία του Διονυσίου Λαυράγκα, ο οποίος, εκτός από την αναμφισβήτητη δημιουργική του φλέβα ως συνθέτης και δημιουργός θεσμών, μας παρέδωσε ένα ελκυστικό κείμενο που μπορεί να αποτελέσει πηγή για διερεύνηση διαφόρων ιστορικών γεγονότων. Άλλωστε, ο αυτοβιογραφούμενος είναι ταυτόχρονα και ένα πρόσωπο που δρα και κινείται εντός των ορίων της εποχής του και όταν πρόκειται για έναν άνθρωπο όπως ο Λαυράγκας, πρωταγωνιστή και μάρτυρα τόσων ιστορικών μεταβολών, η ματιά του δεν μπορεί να παραγνωρίζεται αλλά, αντίθετα, να εκλαμβάνεται ως πιθανή πηγή πληροφορίας, έστω κι αν αυτή εμπεριέχει την προσωπική ενατένιση.

Ο **Αλέξανδρος Χαρκιολάκης** γεννήθηκε στην Αθήνα το 1977. Σπούδασε μουσική στο Ελληνικό Ωδείο και στο Πανεπιστήμιο του Sheffield απ' όπου αποφοίτησε με BMus(Hons) και Master in Music στη μουσικολογία και τη διεύθυνση ορχήστρας. Επίσης, έχει μεταπτυχιακό δίπλωμα στη Διοίκηση και Φιλοσοφία από το Πανεπιστήμιο Αθηνών (διατμηματικό μεταπτυχιακό πρόγραμμα σπουδών των τμημάτων Φιλοσοφίας και Οικονομικών Επιστημών). Έχει εργαστεί στη Μεγάλη Μουσική Βιβλιοθήκη της Ελλάδος «Λίλιαν Βουδούρη» και τον Ιανουάριο του 2013 ανέλαβε τη διεύθυνση της Μουσικής Βιβλιοθήκης «Erol Uceri» στο ερευνητικό κέντρο για τη μουσική MIAM στο Πολυτεχνείο της Κωνσταντινούπολης ενώ ταυτόχρονα υπηρέτησε ως λέκτορας στο τμήμα ιστορικής μουσικολογίας στο ίδιο τμήμα. Από τον Μάιο του 2017 επέστρεψε στην Ελλάδα και είναι Διευθυντής του Συλλόγου Οι Φίλοι της Μουσικής που εδρεύει στο Μέγαρο Μουσικής Αθηνών. Έχει υπηρετήσει σε θέσεις ευθύνης όπως στα Διοικητικά Συμβούλια των Μουσικών Συνόλων του Δήμου Αθηναίων και του ΟΠΑΝΔΑ, ήταν πρόεδρος ΔΣ του Ελληνικού Παραρτήματος της Διεθνούς Ένωσης Μουσικών Βιβλιοθηκών, ενώ έχει διατελέσει μέλος του Τομεακού Επιστημονικού Συμβουλίου Τουρισμού, Πολιτισμού και Δημιουργικών Βιομηχανιών του ΕΣΣΕΤΕΚ. Είναι μέλος των Διοικητικών Συμβουλίων της Κρατικής Ορχήστρας Αθηνών και του Μουσείου Μίχης Θεοδωράκης στη Ζάτωνα Αρκαδίας. Έχει συμμετάσχει σε διεθνή και εθνικά ερευνητικά έργα που επικεντρώνονται στη ψηφιακή εκδοχή του πολιτισμού και της διάχυσης της γνώσης στο γενικό κοινό, ενώ έχει ηγηθεί της διοργάνωσης πλήθους επιστημονικών και καλλιτεχνικών εκδηλώσεων στην Ελλάδα και το εξωτερικό.

Ήταν μέλος της μελετητικής ομάδας που δημιούργησε το Μουσείο Μαρία Κάλλας του Δήμου Αθηναίων. Έχει επιμεληθεί την έκδοση *Η Αυτοβιογραφία και το Αρχείο του Αλέκου Ξένου* για τις εκδόσεις του Μουσείου Μπενάκη.

Παναγιώτης Δασκαλόπουλος, «Ο συνθέτης-ακροατής: Ο Διονύσιος Λαυράγκας γράφει στο *Ελεύθερον Βήμα*»

Συνεχίζοντας μια παράδοση που συνεχίζεται, αυτή των συνθετών που μας άφησαν και λέξεις εκτός από νότες, ο Διονύσιος Λαυράγκας υπήρξε, εκτός των άλλων, και συγγραφέας. Γνωστός, στον τομέα αυτό, κυρίως από την αυτοβιογραφία του, έχει να παρουσιάσει επίσης δημοσιογραφικά κείμενα. Υπήρξε συνεργάτης του Ελευθέρου Βήματος με την έναρξη της κυκλοφορίας (1922) της εφημερίδας, συνεχίζοντας και τα επόμενα χρόνια και για σχετικά μικρό διάστημα. Έχοντας συγκεντρώσει ένα μέρος από τις επιφυλλίδες και τις κριτικές του στο περιθώριο άλλων αναζητήσεων, θα επιχειρήσω να διατυπώσω ορισμένες παρατηρήσεις που προκύπτουν από την ανάγνωσή τους. Απώτερος σκοπός μου, συνθηκών επιτρεπουσών, θα ήταν η σχολιασμένη συγκέντρωση σε τόμο αυτού του κομματιού της παραγωγής του συνθέτη.

Ο Παναγιώτης Δασκαλόπουλος (Αθήνα 1970) είναι υποψήφιος διδάκτωρ του Ιονίου Πανεπιστημίου, για το οποίο εκπονεί διατριβή με θέμα την *Ορχήστρα του Ωδείου Αθηνών από το 1893 ως το 1943*. Επιστημονικός συνεργάτης του Αρχείου του ΩΑ, δημοσιεύει κείμενά του (σχετικά όχι μόνον με τη μουσική) στο περιοδικό *Athens Review of Books* από το 2013.

Μαρία Παχιστή, «Η υποδοχή της *Πρώτης Ελληνικής Σουίτας* από τον Τύπο και τους κριτικούς της εποχής (1904)»

Αν και η πρώτη *Ελληνική Σουίτα* του Διονύσιου Λαυράγκα θεωρείται ένα εμβληματικό έργο της ελληνικής εθνικής μουσικής, καθώς είναι το πρώτο συμφωνικό έργο στο οποίο φαίνεται να γίνεται συνειδητή χρήση στοιχείων της δημοτικής μουσικής, πόσα γνωρίζουμε για την πρώτη παρουσίασή της στο κοινό; Με ποιόν τίτλο παρουσιάστηκε, πού και από ποιά ορχήστρα; Το έργο άρεσε στο κοινό και αν ναι έγινε δεκτό ως έργο ελληνικό; Στην ανακοίνωση θα παρουσιαστούν εκτενώς οι αναφορές του αθηναϊκού Τύπου για τις πρώτες συναυλιακές παρουσιάσεις του έργου αυτού.

Η Μαρία Παχιστή είναι φλαουτίστα και μουσικολόγος. Διπλωματούχος του Ωδείου Ορφείου Αθηνών στο φλάουτο (2004) και απόφοιτος των Τμημάτων Φιλοσοφίας – Παιδαγωγικής – Ψυχολογίας (2004) και Μουσικών Σπουδών (2013) του Πανεπιστημίου Αθηνών, είναι κάτοχος μεταπτυχιακών τίτλων από το Τμήμα Μουσικών Σπουδών του Ιονίου Πανεπιστημίου (2016, «Μουσικολογία: Νεοελληνική Μουσική») και από το Τμήμα Μουσικών Σπουδών του Πανεπιστημίου Αθηνών (2023, «Ερμηνεία της έντεχνης μουσικής: φλάουτο»). Διδάσκει φλάουτο στο Μουσικό Σχολείο Καλαμάτας.

Γιάννης Τσελίκας: «Τα έργα του Λαυράγκα σε συναυλίες του Μεσοπολέμου»

Ένα μεγάλο μέρος από τα έργα που συνέθεσε ο Διονύσιος Λαυράγκας στο τελευταίο τέταρτο της ζωής του – από τον Μεσοπόλεμο έως τις αρχές του Β' Παγκοσμίου Πολέμου – μας είναι γνωστά σήμερα μόνο ως τίτλοι στον κατάλογο έργων του. Ανάμεσα σε αυτά συγκαταλέγονται όπερες, οπερέτες, μια λειτουργία, έργα για ορχήστρα και διάφορα άλλα. Μέσα από τα προγράμματα συναυλιών θα γίνει μια αναζήτηση τυχών εκτελέσεων των έργων αυτών, ενώ από τις κριτικές που εμφανίστηκαν στις εφημερίδες και τα περιοδικά της εποχής, θα εξεταστεί ο αντίκτυπος και η αποδοχή που είχαν οι εκτελέσεις αυτές στο κοινό της εποχής.

Ο **Γιάννης Τσελίκας** γεννήθηκε στην Αθήνα. Πήρε δίπλωμα Όμποε από το Ωδείο Αθηνών με καθηγητή τον Claude Chielet και δίπλωμα Πιάνου από το Εθνικό Ωδείο, με καθηγητή τον Uwe Matschke. Σπούδασε ανώτερα θεωρητικά (Αρμονία, Αντίστιξη, Φούγκα) στο Ωδείο Atheneum με τον Παναγιώτη Αδάμ. Μετά την αποφοίτησή του από το Τμήμα Μουσικών Σπουδών του Πανεπιστημίου Αθηνών, συνέχισε μεταπτυχιακές σπουδές στο τμήμα Ιστορίας και Θεωρίας της Μουσικής του Πανεπιστημίου της Βοστώνης. Ειδικεύθηκε στην Ιστορία της Θεωρίας της μουσικής ενώ για τρία χρόνια ήταν βοηθός καθηγητή στο τμήμα θεωρίας και σύνθεσης. Είναι ο υπεύθυνος του τμήματος μουσικής στο Hellenic American University όπου διδάσκει τα μαθήματα μουσικής θεωρίας και ιστορίας. Μαζί με τον Γ. Σαμπροβαλάκη είναι ιδρυτής του Κέντρου Ελληνικής Μουσικής το οποίο έχει στόχο την προβολή και τεκμηρίωση της λόγιας Ελληνικής μουσικής. Κύριο τους μέλημα είναι η επιμέλεια, αποκατάσταση και έκδοση χειρογράφων κλασικής μουσικής Ελλήνων συνθετών του περασμένου αιώνα. Στις πολυάριθμες εργασίες περιλαμβάνονται οι όπερες *Πρωτομάστορας* του Μ. Καλομοίρη, *Φρόσω* του Δ. Λαυράγκα, οι οπερέτες του Σ. Σαμάρα και πληθώρα έργων για ορχήστρα διαφόρων συνθετών. Έχει συμμετάσχει σε πολλά μουσικολογικά συνέδρια με διαλέξεις κυρίως για την Ελληνική μουσική. Είναι κορυφαίος Α' στο όμποε στην Συμφωνική Ορχήστρα του Δήμου Αθηναίων και μέλος του κουιντέτου πνευστών «Αίολος».

Νίκος Μαλιάρας, «Επαναπροσεγγίζοντας τον προνεωτερικό χώρο της Ανατολικής Μεσογείου ως χωνευτήρι πολιτισμών. Η προσωπικότητα και η δράση του Διονυσίου Λαυράγκα και η όπερα Φρόσω».

Ο Διονύσιος Λαυράγκας, ως κοσμοπολίτης αριστοκράτης, ήταν άνθρωπος μιας άλλης εποχής. Σπουδάζει στο Παρίσι και την Ιταλία, καταργώντας τις διαχωριστικές γραμμές των επιμέρους ευρωπαϊκών μουσικών παραδόσεων. Επιστρέφοντας στην Ελλάδα συνδέει μέσα στο έργο του την δυτικοτρόπη επτανησιακή σχολή με την αναδυόμενη «ανατολίζουσα» εθνική. Με το Ελληνικό Μελόδραμα περιοδεύει στις ελληνικές κοινότητες της ανατολικής Ευρώπης και της Βόρειας Αφρικής, φέρνοντάς τους κοντά στην δυτικοευρωπαϊκή έντεχνη μουσική παράδοση. Ξεκινώντας από την Επτάνησο, στρέφει τη θεματική του στη Σμύρνη, την γενέτειρα του εκπροσώπου του έτερου πόλου της μουσικής ζωής της εποχής του, του Μικρασιάτη Καλομοίρη. Στην όπερα *Φρόσω* επεξεργάζεται το ιδιαίτερο και γοητευτικό μείγμα πολυπολιτισμικής και πολυεθνικής κοινωνίας της Σμύρνης της «belle époque», λίγο πριν την Καταστροφή και την εθνοκάθαρση. Σε μια εποχή όπου η πολιτιστική πραγματικότητα καθοριζόταν από την ιδιωτική πρωτοβουλία, η δράση και το έργο του Λαυράγκα εξετάζονται ως υπέρβαση γεωγραφικών, τοπικών, εθνικών ή καλλιτεχνικών ορίων, ως δείγμα μιας προνεωτερικής μετανεωτερικότητας.

Ο **Νίκος Μαλιάρας** γεννήθηκε στην Αθήνα. Σπούδασε στη Φιλοσοφική Σχολή του Πανεπιστημίου Αθηνών, στο Εθνικό Ωδείο και Πανεπιστήμιο του Μονάχου, από το οποίο αναγορεύθηκε διδάκτωρ το 1990. Είναι Καθηγητής Ιστορικής Μουσικολογίας και Διευθυντής του Εργαστηρίου Ελληνικής Μουσικής στο Τμήμα Μουσικών Σπουδών του Πανεπιστημίου Αθηνών. Τα ερευνητικά διαφέροντά του επικεντρώνονται στην μελέτη της Ιστορίας και της εργογραφίας της Νεοελληνικής Έντεχνης μουσικής, στην ιστορική και αναλυτική μελέτη της μουσικής του Μανώλη Καλομοίρη και άλλων εκπροσώπων της Εθνικής Σχολής, καθώς και τις συνάψεις της Ελληνικής μουσικής με την Ευρωπαϊκή, από τον Μεσαίωνα μέχρι σήμερα. Έχει επίσης ασχοληθεί με τη μελέτη των Βυζαντινών μουσικών οργάνων, μέσα από τις ιστορικές, φιλολογικές, αρχαιολογικές και εικονογραφικές πηγές. Έχει μελετήσει, επίσης, ιδιαίτερα το έργο των Μπαχ, Μπετόβεν, Μπραμς, Σοπέν, Μέντελσον, Ρ. Στράους και Στραβίνσκυ. Ο Νίκος Μαλιάρας έχει ιδρύσει το 1998 και διευθύνει τη Μικτή Χορωδία του Τμήματος Μουσικών Σπουδών του Πανεπιστημίου Αθηνών, που έχει ασχοληθεί με έργα Ελλήνων συνθετών και έχει ερμηνεύσει σημαντικά έργα του κλασικού ρεπερτορίου. Το 2019 ίδρυσε την Ακαδημαϊκή Χορωδία Νέων Αθηνών (ΑΧΝΑ), που αποτελείται κυρίως από φοιτητές και αποφοίτους Μουσικολογίας και συνεχίζει τη δραστηριότητα της Χορωδίας του Πανεπιστημίου, με την οποία έχει στενή συνεργασία. Επίσης, ο Νίκος Μαλιάρας ίδρυσε (1989) και διευθύνει την Παιδική Χορωδία «Μανώλης Καλομοίρης», η οποία είχε 15ετή συνεργασία με την Εθνική Λυρική Σκηνή και σχεδόν με όλες της ελληνικές επαγγελματικές ορχήστρες και χορωδίες. Το 2016 ίδρυσε σε συνεργασία με τον αρχιμουσικό Β. Φιδετζή την Φιλαρμόνια Ορχήστρα Αθηνών. Στη διάρκεια της αυτής ης δραστηριότητας έχει επιμεληθεί μουσικολογικά την έκδοση πολλών συμφωνικών και οπερατικών έργων Ελλήνων συνθετών.

Λαμπρογιάννης Πεφάνης, «Το ‘ελληνικό στοιχείο’ στην όπερα *Δύο Αδέλφια* του Διονυσίου Λαυράγκα»

Η όπερα *Δύο Αδέλφια* του Διονυσίου Λαυράγκα ξεκίνησε να γράφεται το 1898. Η πρώτη παράσταση πραγματοποιήθηκε στις 24.4.1900 στο Δημοτικό Θέατρο Αθηνών από το «Ελληνικό Μελόδραμα» σε διεύθυνση του ίδιου του συνθέτη. Πρόκειται για την πρώτη όπερα του Λαυράγκα με ελληνικό λιμπρέτο, το οποίο έγραψε ο ίδιος και η πρώτη ελληνική όπερα που ανέβασε το «Ελληνικό Μελόδραμα». Οι σκηνές είναι εμπνευσμένες από το δημοτικό τραγούδι «Η άπιστη γυναίκα» της συλλογής *Τραγούδια Ρωμαίικα - Popularia Carmina Graeciae Recentioris* του Arnoldus Passow που εκδόθηκε στη Λειψία το 1860. Ο Λαυράγκας αναφέρει στα *Απομνημονεύματά* του ότι στη συγκεκριμένη όπερα προσπάθησε συνειδητά να χρησιμοποιήσει στοιχεία της δημοτικής μουσικής, χωρίς, όμως, να προβεί στην εναρμόνιση αυτοτελών δημοτικών τραγουδιών ή στη χρήση μεικτών μέτρων της δημοτικής μουσικής. Αυτόν τον ισχυρισμό επιβεβαιώνουν τα υπάρχοντα δεδομένα, συμπεριλαμβανομένων των δημοσιευμάτων στον Τύπο της εποχής που αφορούν στην πρώτη παρουσίαση της όπερας. Στην παρούσα μελέτη, μέσα από την ανάλυση του έργου εξετάζονται οι συνθετικές πρακτικές που χρησιμοποίησε ο Λαυράγκας, ώστε να διαμορφώσει ‘ελληνικό’ χαρακτήρα στην όπερα. Επιπλέον, εξετάζεται ο βαθμός πρόσληψης και κατανόησης των στοιχείων της δημοτικής μουσικής (τροπικότητα, διάνθιση, φρασεολόγιο, μοτίβα, ρυθμός κ.λπ.) από τον Λαυράγκα στη συγκεκριμένη χρονική περίοδο.

Ο **Λαμπρογιάννης Πεφάνης** είναι μεταδιδακτορικός ερευνητής του Τμήματος Μουσικών Σπουδών του ΕΚΠΑ, διπλωματούχος του διατμηματικού προγράμματος μεταπτυχιακών σπουδών «Μουσική Κουλτούρα και Επικοινωνία. Ανθρωπολογικές και Επικοινωνιακές Προσεγγίσεις της Μουσικής» των ΤΜΣ - ΕΜΜΕ (ΕΚΠΑ) και πτυχιούχος του Τμήματος Μουσικών Σπουδών (ΕΚΠΑ). Είναι κάτοχος διπλώματος Σύνθεσης και των πτυχίων Βιολιού, Αρμονίας, Αντίστιξης, Φούγκας και Βυζαντινής Μουσικής. Ασχολείται με τις μουσικές καταγραφές και είναι συγγραφέας (με τον Στέφανο Φευγαλά) των βιβλίων *Μουσικές Καταγραφές I - 184 οργανικοί σκοποί από Αιγαίο, Ιόνιο, Κρήτη και Κύπρο* (Παπαρηγορίου – Νάκας, 2014), *Μουσικές Καταγραφές II - 200 οργανικοί σκοποί από Θράκη, Μακεδονία, Ήπειρο, Θεσσαλία, Στερεά Ελλάδα και Πελοπόννησο* (Παπαρηγορίου – Νάκας, 2016), *Καριώτικος - Εκδοχές του ικαριώτικου οργανικού σκοπού* (Παπαρηγορίου – Νάκας, 2017), *Μουσικές Καταγραφές III - 216 οργανικοί σκοποί από Μικρά Ασία, Πόντο, Καππαδοκία, Αζοφική και Κάτω Ιταλία* (Παπαρηγορίου – Νάκας, 2020) και *Μουσικές Καταγραφές IV - Τραγούδια και σκοποί των Κυκλάδων* (Παπαρηγορίου – Νάκας, 2023). Επιπλέον, είναι συγγραφέας (με τον Γεράσιμο Γαλανό) της δίτομης έκδοσης *Λόγια Κεφαλληνιακή Μούσα, έργα Κεφαλλήνων συνθετών 19^{ου} και 20^{ου} αιώνα* (ΤΕΙ Ιονίων Νήσων 2015, 2016). Ως βιολιστής έχει ηχογραφήσει και επιμεληθεί 30 ανέκδοτα χοροτραγούδα της Κεφαλονιάς (*Στην ανέμη του χορού*, Πάλιος, 2010).

Σπύρος Καραβιώτης, «Τα χορωδιακά τραγούδια του Διονυσίου Λαυράγκα»

Μεταξύ των μουσικών έργων του συνθέτη Διονυσίου Λαυράγκα, συγκαταλέγονται και χορωδιακά τραγούδια, όπως καντάδες και βαρκαρόλες. Η γραφή τους στην πλειονότητα αφορά σύνολο ανδρικής χορωδίας, λόγω της επιρροής που άσκησε στον συνθέτη ο ιδιαίτερος μουσικός πολιτισμός του τόπου καταγωγής του, της Κεφαλονιάς, αλλά και του συγκεκριμένου είδους της χορωδίας που ήκμαζε στην εποχή του. Στόχος της ομιλίας είναι αρχικά να παρουσιαστεί ολόκληρο το σωζόμενο υλικό, το οποίο μέχρι σήμερα υπήρχε διάσπαρτο σε διάφορα αρχεία, δημόσια και ιδιωτικά καθιστώντας την πρόσβαση σε αυτό από δύσκολη έως αδύνατη. Επιπρόσθετα, το χορωδιακό του έργο θα παρουσιαστεί ταξινομημένο αναλόγως του είδους, αλλά και της εποχής σύνθεσής του, όπου αυτό είναι εφικτό και ακολούθως, θα αναλυθεί η τεχνική γραφής του συνθέτη (στοιχεία μορφής και περιεχομένου), η θεματολογία και η σχέση του με τον ποιητικό λόγο. Ειδικότερα, στο θέμα της τεχνικής, θα γίνει λόγος για την χρήση της αρμονίας και των στοιχείων αντίστιξης στα έργα του, για τον τρόπο χειρισμού των φωνών στο πλαίσιο γραφής για ανδρική χορωδία και θα δειχθεί η ευρηματικότητα του συνθέτη κατά την επεξεργασία του υλικού του, γεγονός που καθιστά το έργο του καινοτόμο. Το στοιχείο αυτό του νεοτερισμού σε συνδυασμό με την επωνυμία του δημιουργού και την γραφή των έργων του σύμφωνα με τους κανόνες της τέχνης του, χαρακτηρίζουν τα χορωδιακά του έργα έντεχνες δημιουργίες, όπως βέβαια και το σύνολο του έργου του. Επιπρόσθετα, θα δειχθεί

ότι πρόκειται για συνθέσεις με λιτή και απέριτη αισθητική, που δικαιώνονται ως κλασικές πάνω από έναν αιώνα, αφού αποτελούν σταθερό ρεπερτόριο των περισσότερων ελληνικών χορωδιών.

Ο Σπύρος Καραβιώτης γεννήθηκε το 1979 στην Αθήνα. Έζησε και μεγάλωσε στην Κεφαλονιά, όπου διδάχθηκε την παράδοση της καντάδας από την οικογένειά του και από τους λαϊκούς τραγουδιστές του Αργοστολίου. Σπούδασε Ανώτερα Θεωρητικά (Φούγκα) και Διεύθυνση Χορωδίας στο Ελληνικό Ωδείο με καθηγητή τον Γιώργο Αραβίδη και έλαβε Δίπλωμα μονωδίας από το Ωδείο Ακρόπολις με καθηγητή τον Ζάχο Τερζάκη. Είναι πολιτικός μηχανικός Τ.Ε. και αριστοπτυχιούχος του τμήματος μουσικών σπουδών του ΕΚΠΑ στον τομέα της Ιστορικής και Συστηματικής Μουσικολογίας. Σήμερα εκπονεί την διδακτορική του διατριβή, στο εν λόγω τμήμα, με θέμα *Το χορωδιακό τραγούδι στην Κεφαλονιά (1800 – 1953)*. Με τον αδερφό του Γεράσιμο, είναι γνωστοί στο ευρύ κοινό ως οι σύγχρονοι τραβαντάροι Αδελφοί Καραβιώτη και αποτελούν, από τριακονταετίας, τους συνεχιστές του είδους της καντάδας και του ελαφρού ελληνικού τραγουδιού. Έχουν δώσει πολλές συναυλίες ανά την Ελλάδα και έχουν εμφανιστεί σε πλήθος ραδιοτηλεοπτικών εκπομπών. Επίσης, διαχειρίζονται τα μουσικά αρχεία των δασκάλων της καντάδας Νίκου Τσιλίφη, Φώτη Αλέπορου και Διονύση Αποστολάτου, τα οποία ψηφιοποιούνται σταδιακά, ώστε στο μέλλον να είναι προσβάσιμα μέσω μιας μεγάλης ψηφιακής βιβλιοθήκης.

Νικόλαος Βάλσαμος, «Ο Διονύσιος Λαυράγκας ως μέρος της τετράφωνης εκκλησιαστικής παράδοσης των Αθηνών»

Ο Διονύσιος Λαυράγκας, ως πολυπράγμων συνθέτης, πέραν της λεγομένης κοσμικής μουσικής, θέλησε να δοκιμάσει τις δυνάμεις του και στην εκκλησιαστική μουσική. Σύμφωνα πάντοτε με τα *Απομνημονεύματά* του, κατόπιν επιθυμίας του συμπατριώτη του π.Αγγέλου Πεφάνη, ο οποίος ήταν λόγιος αρχιμανδρίτης και προϊστάμενος του Ναού της Αγίας Τριάδος της Ελληνικής Κοινότητας Οδησού, ετόνισε μουσικώς τους ύμνους της κατά Ιωάννην Χρυσόστομον Θείας Λειτουργίας. Το αυτόγραφο χειρόγραφο του εν λόγω έργου υπό τον τίτλο *Ύμνατα της Θείας Λειτουργίας διά τετραφωνίαν ανδρικήν*, το οποίο εγράφη στην Κεφαλονιά το 1913, ευρίσκεται πλέον στο Αρχείο του Ωδείου Αθηνών. Με αφορμή την μελέτη και τον σχολιασμό του έργου αυτού, θα διερευνήσουμε και θα αξιολογήσουμε την συνεισφορά του Λαυράγκα στον πλουτισμό της τετράφωνης εκκλησιαστικής μουσικής φιλολογίας, στην μάλλον ενδεχόμενη και περιστασιακή δραστηριότητά του ως διευθυντού τετραφώνου εκκλησιαστικού χορού σε κεντρικό Ναό των Αθηνών, αλλά και τις απόψεις του αναφορικά με το νέο είδος εκκλησιαστικής μουσικής, όπως αυτό έτεινε να καθιερωθεί στην Αθήνα κυρίως και κατόπιν σε διάφορα αστικά κέντρα της Ελλάδος από το 1870 κατά βάσιν και εντεύθεν, με βάση το οποίο συνέθεσε την ως άνω Ορθόδοξη Λειτουργία του, και το οποίον, λόγω της συστηματικής αντιδράσεως από πλευράς της επισήμου Εκκλησίας, τελικώς δεν επεκράτησε.

Ο **Νικόλαος Βάλσαμος** γεννήθηκε στο Αργοστόλι Κεφαλληνίας στις 30 Ιουλίου 1980, αλλά κατάγεται από το Ληξούρι, όπου μεγάλωσε και πραγματοποίησε τις εγκύκλιες σπουδές του. Ξεκίνησε μαθήματα πιάνου στο Αργοστόλι το 1989 με την κυρία Νίκη Παυλάτου –Τραυλού και το 1990 μαθήματα βυζαντινής εκκλησιαστικής μουσικής με τον πρωτοπρεσβύτερο π. Ιωάννη Μεσολωρά, Δρ.Θ., ο οποίος του ενεφύσησε την αγάπη και τον ενθουσιασμό για την Κεφαλληνιακή Εκκλησιαστική Μουσική. Είναι απόφοιτος της Νομικής Σχολής Αθηνών (πτυχίο και Μεταπτυχιακά Διπλώματα Ειδικεύσεως στο Δημόσιο και το Εκκλησιαστικό Δίκαιο αντιστοίχως), καθώς και των Σχολών Βυζαντινής Εκκλησιαστικής Μουσικής (τάξεις Λυκούργου Αγγελόπουλου) και Θεωρητικών Μαθημάτων (τάξις Νικολάου Ξανθούλη) του Ωδείου Αθηνών. Παράλληλα έλαβε και μαθήματα μονωδίας από την Χαρά Σαβίνο-Παπακωνσταντίνου και τον Ζάχο Τερζάκη στο Ωδείο Αθηνών. Είναι δικηγόρος Αθηνών, Διευθυντής της ιστορικής Χορωδίας (από το 2008) και Πρωτοψάλτης (από το 2016) του Ιερού Ναού Αγίου Γεωργίου Καρύκη Αθηνών. Δίδαξε βυζαντινή μουσική στο Ωδείο Αθηνών από το 2014 έως της παραιτήσεώς του το 2018. Είναι υποψήφιος διδάκτωρ του Τμήματος Μουσικών Σπουδών του Ιονίου Πανεπιστημίου.

Στρογγυλή τράπεζα «Ο Λαυράγκας, το Ελληνικό Μελόδραμα και η Εθνική Λυρική Σκηνή»

Ο **Βύρων Φιδετζής** γεννήθηκε στη Θεσσαλονίκη και σπούδασε στο Κρατικό της Ωδείο. Ολοκλήρωσε τις μουσικές του σπουδές στο Μουσικό Πανεπιστήμιο της Βιέννης με τα διπλώματα σολίστ βιολοντσέλου και διεύθυνσης ορχήστρας. Στις συναυλίες του ως σολίστ και ως μαέστρος στην Ελλάδα και στο εξωτερικό (Ευρώπη, Ασία, Αμερική, Β. Αφρική) προβάλλει ιδιαίτερα τη νεοελληνική δημιουργία. Η δισκογραφία του σε βινύλια (LP) και δίσκους ακτίνας (CD), περιλαμβάνει πάνω από 100 τίτλους με τις εταιρείες LYRA, NAXOS, BIS, MELISM, SUBWAYS. Ενδεικτικά αναφέρονται: οι 3 συμφωνίες, τα συμφωνικά ποιήματα και 2 όπερες του Μ. Καλομοίρη, 3 συμφωνίες και τα ορατόρια του Π. Πετρίδη, 5 όπερες του Σ. Σαμάρα, 2 όπερες του Π. Καρρέρ, σειρά έργων του Ν. Σκαλκώτα, μεταξύ των οποίων οι 36 Ελληνικοί χοροί, καθώς και πλειάδα έργων συνθετών όπως οι Θ. Αντωνίου, Γ. Αξιώτης, Δ. Δραγατάκης, Α. Ευαγγελάτος, Β. Καλαφάτης, Π. Κούκος, Δ. Λαυράγκας, Δ. Λιάλιος, Ν. Χ. Μάντζαρης, Δ. Μητρόπουλος, Χ. Ξανθουδάκης, Γ.Α. Παπαϊωάννου, Αιμ. Ριάδης κ.ά. Έχει ενορχηστρώσει σειρά έργων, μεταξύ των οποίων τις όπερες *Μάρκος Μπότσαρης* και *Fior di Maria (Μαριάνθη)* του Π. Καρρέρ και *Tigra, Lionella*, και *Medje* του Σ. Σαμάρα. Υπήρξε μόνιμος αρχιμουσικός της ΕΛΣ και της ΚΟΑ, επικεφαλής σε ορχήστρες της Ρωσίας (Αικατερίνμπουργκ) και της Βουλγαρίας (Πάζαρτζικ) και καλλιτεχνικός υπεύθυνος της ΣΟ του Δήμου Θεσσαλονίκης. Καλλιτεχνικός Διευθυντής της ΚΟΑ την περίοδο 2004-2011 και από το 2016 Καλλιτεχνικός Διευθυντής της Φιλαρμόνιας Αθηνών. Δίδαξε στο Πανεπιστήμιο Αθηνών καθώς και στο Ιόνιο, του οποίου υπήρξε επί σειρά ετών μέλος της Διοικούσας Επιτροπής και του Διοικητικού Συμβουλίου του. Διετέλεσε Πρόεδρος της Καλλιτεχνικής Επιτροπής των Μουσικών Σχολείων (1994-2005). Τιμήθηκε από την Ακαδημία Αθηνών (1975), την Ένωση Ελλήνων Κριτικών Θεάτρου και Μουσικής (2000 και Μέγα Βραβείο Μουσικής 2016), το Κρατικό Ωδείο Θεσσαλονίκης (2018), το Ωδείο Αθηνών (2022), καθώς και από άλλους φορείς. Εξελέγη επίτιμο μέλος της Ενώσεως Ελλήνων Μουσουργών (1986). Το 2010 αναγορεύτηκε επίτιμος διδάκτωρ του Πανεπιστημίου Αθηνών.

Ο **Μύρων Μιχαηλίδης** είναι ένας από τους πλέον αναγνωρισμένους Έλληνες αρχιμουσικούς με διεθνή παρουσία. Το ρεπερτόριό του περιλαμβάνει 46 τίτλους όπερας και πάνω από 350 συμφωνικά έργα. Έχει διευθύνει επανειλημμένα την Ορχήστρα Δωματίου της Βιέννης, τις Φιλαρμονικές/Συμφωνικές Ορχήστρες Βερολίνου, Ρώμης, Ερφούρτης, Ενέσκου, Μπρατισλάβας, Σόφιας, Οδησού, Άγκυρας, Μπανγκόκ, Μπραουνσβάικ, Σααρμπρίκεν, Σαγκάης, Τεργέστης, Τορόντο, Ιερουσαλήμ, Μεξικού, Μπανγκόκ, Μπατούμι, Ραδιοφωνίας Πράγας, Βουκουρεστίου, Εθνικές Όπερες Σάο Πάολο, Βουκουρεστίου, Ασραχάν, Ριγέκα κ.α. Συνεργάζεται σταθερά με όλες τις ελληνικές ορχήστρες (ΚΟΘ, ΚΟΑ, Εθνική Συμφωνική Ορχήστρα της ΕΡΤ, ΟΛΣ, ΦΟΑ, Δήμου Αθηναίων, Θεσσαλονίκης κ.α.). Πρόσφατα διηύθυνε την Όπερα Ηλέκτρα του Ρίχαρντ Στράους στην Εθνική Όπερα του Ζάγκρεμπ. Έχει συνεργαστεί με καλλιτέχνες, όπως οι Άλντο Τσικολίνι, Πωλ Μπαντούρα Σκόντα, Κυπριανός Κατσαρής, Ίβο Πογκορέλιτς, Λαρς Φογκτ, Φάξελ Ζάι, Μπάρι Ντάγκλας, Λαρς Φόγκτ, Σαλβατόρε Ακάρντο, Βάντιμ Ρέπιν, Σλόμο Μιντς, Μίσα Μάισκυ, Τζουν Άντερσον, Τσέριλ Στούντερ, Παάτα Μπουρτσουλάντζε κ.α. Έχει ηχογραφήσει για την EMI Classics, τη Naxos κ.α. αποσπώντας υποψηφιότητες για δύο βραβεία Grammy, με το Βραβείο Supersonic, με το Βραβείο Pizzicato Classics και με Πέντε Diapason (CD με έργα Πιτσέττι). Το CD του με τα Κοντσέρτα του Μπετόβεν (με τον Άλντο Τσικολίνι και την ΚΟΘ) τον έφερε στο επίκεντρο της διεθνούς δημοσιότητας. Το 2015, κυκλοφόρησε DVD με τον Φάουστ του Γκουνό (ΕΛΣ). Έχει διατελέσει Καλλιτεχνικός Διευθυντής της Εθνικής Λυρικής Σκηνής, της Κρατικής Ορχήστρας Θεσσαλονίκης, Αρχιμουσικός στην Όπερα της Σαξονίας και από το 2018, Γενικός Μουσικός Διευθυντής (GMD) στην Όπερα και τη Φιλαρμονική Ορχήστρα της Ερφούρτης, στη Γερμανία. Από το 2019, είναι ο πρώτος Καλλιτεχνικός Διευθυντής του Πολιτιστικού Συνεδριακού Κέντρου Ηρακλείου. Τιμήθηκε με το παράσημο του Ιππότη των Τεχνών και των Γραμμάτων της Γαλλικής Δημοκρατίας, με Τιμητική Διάκριση από την Ένωση Ελλήνων Μουσικών και Θεατρικών Κριτικών, με το Βραβείο Απόλλων και το Ειδικό Βραβείο “Χρυσή Μπαγκέτα” από την Εταιρεία Φίλων της ΕΛΣ. Σπούδασε πιάνο με τον Δημήτρη Τουφεξή, αποφοιτώντας παράλληλα από τη Νομική Σχολή Αθηνών και Διεύθυνση Ορχήστρας με τον Χανς Μάρτιν Ράμπενσταϊν στη Μουσική Ακαδημία του Βερολίνου. Παρακολούθησε σεμινάρια των Μιλτιάδη Καρύδη και Σάιμον Ρατλ.

Ο **Νίκος Α. Δοντάς** είναι απόφοιτος της Γερμανικής Σχολής Αθηνών, διδάκτωρ μουσικολογίας του Τμήματος Μουσικών Σπουδών του Πανεπιστημίου Αθηνών, μουσικοκριτικός της εφημερίδας *Η Καθημερινή* και υπεύθυνος του Τομέα Δραματολογίας της Εθνικής Λυρικής Σκηνής (ΕΛΣ). Συνεργάτης του 29τομου εγκυκλοπαιδικού λεξικού *Musik in Geschichte und Gegenwart*, αλλά και στους τομείς εκδόσεων των Μεγάλων Μουσικής Αθηνών και Θεσσαλονίκης, του Φεστιβάλ Αθηνών, έχει συμμετάσχει σε συνέδρια και έχει δώσει πλήθος διαλέξεων και έχει συνεργαστεί με το *Γ' Πρόγραμμα* της ΕΡΑ και τον *Σκάι 100.4*. Είναι συγγραφέας και επιμελητής αφιερωματικής έκδοσης για τα 80 χρόνια της ΕΛΣ (2020) και έχει συντάξει τα κείμενα της έκδοσης *Εικόνες για την όπερα* (Πατάκης 2021). Ως Αρχιτέκτων-Μηχανικός (ΕΜΠ, M.Sc. UCL, Λονδίνο) έχει εργαστεί στο έργο επέκτασης του Βυζαντινού και Χριστιανικού Μουσείου Αθηνών. Ως Επιμελητής Αρχιτεκτονικών Σχεδίων και Οπτικής Απόδοσης του Ιδρύματος Μείζονος Ελληνισμού είναι συγγραφέας και επιστημονικός υπεύθυνος της έκδοσης για την ελληνιστική πόλη Πριήνη (ΙΜΕ 2001), η οποία μεταφράστηκε και εκδόθηκε από τις Πανεπιστημιακές Εκδόσεις του Χάρβαρντ (HUP 2005).